

studeni 2017.

**CITATI iz stručnih recenzija Cjelovite kurikularne reforme
(KRITIKE I VIZIJE)**

**IZBOR CITATA IZ STRUČNIH RECENZIJA:
KRITIKA „CJELOVITE KURIKULARNE REFORME“ (CKR)
I PRIJEDLOZI NOVE VIZIJE OBRAZOVNE REFORME RH**

(izvaci iz "Crvene knjige" i "Plave knjige" o reformi odgoja i obrazovanja u RH)

- **prof. Boris Vilić, dekan**

Rider University, New Jersey, SAD

Moram reći da me prijedlog programa *Cjelovite kurikularne reforme (CKR)* razočarao.

Ovakvi prijedlozi složenih kurikulnih reformi, koji se više posvećuju sadržaju koji već sutra zastarijeva, davno su propali i u razvijenim državama pa će tako i u Hrvatskoj.

Iako čitam dokumente poput CKR-a već dugi niz godina, bilo mi je jako teško pratiti pojedine dokumente CKR-a zbog vrste uporabljenog jezika (ali i pogrešaka) i često sam se morao pitati: što je pisac zapravo htio reći? Čitajući prijedlog nastavnoga plana stječe se dojam da su subjektivne vrednote pojedinaca iz takozvane „Ekspertne“ radne skupine prevladale nad objektivnim potrebama društva.

Svi su znanstvenici - i u Hrvatskoj i u svijetu - naviknuli na proces recenzija pri objavi znanstvenih radova. Upravo me zato začuđuje pristup kurikulnoj reformi koji ju tretira kao *fait accompli* te omalovažava i politizira sve kritike programa CKR-a. Rekao bih čak da takav pristup neuvažavanja recenzija pokazuje i manjak intelektualizma, ali i da je opasan za budućnost Hrvatske. CKR-ovi planovi za usavršavanje učitelja (preko webinara i internetskih stranica) pokazuju određenu dozu amaterizma prema pristupima usavršavanja učitelja i nije mi poznat niti jedan uspješni model koji ima takav pristup. Očigledno je da Hrvatska ima mnogo stručnjaka i zato podržavam prijedlog HAZU-a za proširenjem Ekspertne radne skupine i za proširenjem stručnih radnih skupina i za revizijom CKR-a. Hrvatska djeca zaslužuju bolje!

- **akademik Ranko Matasović**

HAZU i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Autori CKR reforme odabrali su model u kojemu se uspješnost obrazovanja ocjenjuje pomoću takozvanih „ishoda učenja“, a ne pomoću usvojenih (naučenih) sadržaja i primijenili su taj model na sve predmete u svim obrazovnim ciklusima. Valja odmah napomenuti da je riječ o teoriji koja je u velikoj mjeri kontroverzna i za koju ne postoje znanstveni dokazi da je smisljeno primjenljiva na sva područja obrazovanja i korisna za sve

uzraste učenika. Uvođenje tablica s „ishodima učenja“ na društveno-humanističke fakultete, kojemu sam svjedočio, dočekano je s posvemašnjim podsmijehom i do sada nije pokazalo nikakve mjerljive pozitivne rezultate, a sada se upravo taj model želi protegnuti na čitav hrvatski obrazovni sustav!

- **prof. dr. sc. Marko Palekčić**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Koncept kurikula koji je orijentiran na ishode, odnosno standarde i kompetencije, već je odavno primijenjen i provjeren – primjerice u SAD-u (*KERA*, 1991.) i u Njemačkoj (*Bildungsreform als Revision des Curriculums*, 1967.). Obje kurikulne reforme, a i mnoge reforme koje su implementirane kasnije, proglašene su neuspješnima ili su im upućene masovne kritike kako znanstvenika, tako i nastavnika.

- **prof. dr. sc. Renata Marinković**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Sintagma koja je u posljednje vrijeme previše rabljena u CKR-u jest fraza „ishodi učenja“. Znanje je lako provjeriti konkretnim pitanjima, a ishode teže „vrednovati“ jer su dani široko i deskriptivno pa ih treba „frizirati“, dopuniti, pojasniti, konkretizirati. I pritom ne bismo bili sigurni da smo postigli cilj jer je sve apstrakcija. Primjena tabličnoga prikazivanja i evidentiranja ishoda ne pridonosi ničemu osim što odgojno-obrazovni proces i nastavnikov rad komplicira i čini ga birokratskim.

- **prof. dr. sc. Stipe Botica**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Matica Hrvatska, Zagreb

Bit će mi drago ako se usuglase Akademijini i Matičini stavovi oko ove maglovito zamišljene reforme školstva. Ali, kako stručne raščlambe i rasprave već sada pokazuju: nedorečene, nesustavne, formalističke i „promašene“ u mnogim odredbama.

- **akademik Krešimir Nemeč**

HAZU i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Posrijedi je teško prohodan tekst CKR-a, pisan zamornim metodičko-didaktičkim metajezikom prepunim birokratskih fraza i mutnih sintagmi kojima kao da je cilj prikriti pedagoške, znanstvene i stručne nedostatke projekta. Odmah treba konstatirati da smo dobili slab, nedorađen i manjkav tekst iza kojega se krije ne samo nekompetencija, nego i opasan voluntarizam. Autori kurikula za predmet Hrvatski jezik nisu se prilikom izrade konzultirali ni s relevantnim institucijama (primjerice s katedrama za hrvatsku književnost na sveučilištima ili s Razredom za književnosti i Razredom za filologiju HAZU) niti s priznatim stručnjacima iz područja lingvistike i znanosti o književnosti.

Ostentativno se izbjegavaju glagoli „znati“ i „naučiti“ kao očito nepoželjni ili čak prevladani, a u prvi plan stupaju demagoške floskule i isprazne didaktičko-metodičke formule, poput vrlo općenitih i stalno ponavljanih „ishoda učenja“ ili nejasno definiranih pojmova kao što su „stjecanje kompetencija“ i slično. Iz konfuznoga kurikula za predmet Hrvatski jezik nije posve razvidno kako će se strukturirati nastavni sadržaji pa prijati potpuna disperzija u distribuiranju sadržaja i tema iz književne povijesti.

Nemoguće je naći primjer neke zemlje u kojoj se odgovorni za odgoj i obrazovanje tako podcjenjivački odnose prema vlastitoj kulturi i tradiciji. Brza primjena kurikula otvorila bi

prostor za improvizaciju, dezorijentiranost i kaotičnost u nastavi. Potrebna je široka i dugotrajna javna rasprava u koju će biti uključene sve relevantne institucije i pojedinci. U takvoj otvorenoj, tolerantnoj i ideološki neostrašćenoj raspravi treba „odvagnuti“ sva dosadašnja pozitivna i negativna iskustva i utvrditi precizan nastavni plan: kamo idemo i što želimo. Bez stručnoga osposobljavanja nastavnika svaka je reforma unaprijed osuđena na neuspjeh.

- **Mara Azinović, prof., pedagog**

Osnovna škola Miroslava Krleže, Zagreb

Glavne promjene koje uvodi CKR su sljedeće: uvođenje *Bloomove taksonomije*: ishodi učenja + razine usvajanja + tablice, koja se dosad nije pokazala kao prikladna jer podcjenjuje ulogu znanja i odstupa od srednjoeuropske prakse, zatim veća izbornost na štetu podjednakoga prirodoslovnoga i društveno-humanističkog obrazovanja.

- **akademik Ivica Kostović**

HAZU i Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Hrvatski institut za istraživanje mozga, Zagreb

U vezi s predloženom Cjelovitom kurikularnom reformom (CKR) postavlja se niz otvorenih pitanja i primjedbi. Nema analize stanja, ključnih pokazatelja i stvarnih projekcija potreba razvoja. Negativno je iskustvo ranijega Bolonjskog procesa: početak nagao i bez priprema - rezultat neuspješan. Reforma nije cjelovita jer ne obuhvaća i edukaciju nastavnika (što je bitna preporuka HAZU-a). Gdje su roditelji u predškolskom i osnovnoškolskom obrazovanju? Obveza je osnovnoga obrazovanja po Ustavu – prava roditelja da sudjeluju u odgoju i izgradnji svjetonazora.

Rezultati reforme bit će vidljivi za dvadeset godina! Gdje je jamstvo uspješnosti i tko ga daje? Tko procjenjuje rezultate stručne i javne rasprave, tko recenzira Cjelovitu kurikularnu reformu? Na koji se način nadzire provođenje reforme? Pogrešno je shvaćanje da se to provodi samo na razini Ministarstva. Hrvatski sabor treba odrediti kako će se nadzirati reforma. Za pilot-program provođenja reforme ključan je nepristran izbor eksperimentalnih škola s reprezentativnim uzorkom. Emocionalni razvitak, razvitak osobnog identiteta, razvitak nacionalnoga identiteta.

Neprilagođenost kurikula dobi učenika: neki sadržaji ulaze prerano za kognitivne sposobnosti djece. Opasna je prerana izbornost kao i prevelike mogućnosti izbornosti.

Uloga sveučilišta – gdje, kada i kako započinje edukacija nastavnika za novu reformu? Dosadašnji stavovi HAZU – kako ih „uvažiti“ npr. za STEM područje? Uvažavanje dosadašnje javne rasprave: ističe se analiza doc. dr. Matka Glunčića za gimnazijsko obrazovanje sa stajališta potreba ključnoga STEM područja. Bitne primjedbe na školsku lektiru i na zanemarivanje predškolskoga odgoja i obrazovanja.

Općenito, iz CKR-a proizlazi da je odgoj manje važan od obrazovanja. Mnogi aspekti (na primjer održivi razvoj, donošenje odluka, preuzimanje rizika, rodnost, metakognicija, evolucija i tako dalje) uče se prerano i s neutemeljenim „odraslim“ shvaćanjem mozga djeteta. Predškolski razvoj i osnovnoškolsko obrazovanje – nema potrebne prilagođenosti dobi i kognitivnome razvitku. Postoji potreba da se sačuva gimnazija sa širokim temeljnim obrazovanjem. Zanemarena je uloga sveučilišta u izradi kurikula. Gdje se u CKR-u izgubilo gospodarstvo? U CKR-u su zanemareni mnogi dosadašnji stavovi HAZU-a.

- **Žarko Bošnjak, prof.**

Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb

Metodologija za izradu i kreiranje odgojno-obrazovnih ishoda unutar CKR-a je nedostatna. Svaka pogreška može izazvati nesagledivu štetu. Nažalost, pogreške su napravljene. Mišljenja sam da javni poziv nije polučio potpuni uspjeh i da je nužno u svaku stručnu radnu skupinu uključiti najveća imena za pojedini predmet kako bismo u konačnici imali najkvalitetnije rješenje.

- **Razred za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
tajnik Razreda akademik August Kovačec**

Velikom brojem sudionika u izradbi prijedloga reforme ne mogu se opravdati njezini strukovni nedostatci. To što su umjesto pomno odabranih skupina stručnjaka u izradbi prijedloga sudjelovali velikim dijelom ljudi koji su se sami prijavili na natječaj, nerijetko je vodilo u voluntarizam i aktivizam u predloženim rješenjima.

- **Društvo hrvatskih književnika, Zagreb
Upravni odbor, predsjednik Društva Božidar Petrač**

Zanemarivanje hrvatskoga identiteta i nekih njegovih nosivih obilježja u kurikulumu držimo neprihvatljivim stručnim propustima onih koji su ga pisali i prvorazrednim političkim pitanjem kojim se Ministarstvo mora vrlo ozbiljno pozabaviti.

- **doc. dr. sc. Dubravka Smajić**

Fakultet odgojno-obrazovnih znanosti Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Kurikul Hrvatskoga jezika u području komunikacije i jezika nije usmjeren na njegovanje hrvatskoga nacionalnoga i kulturnoga identiteta. U ovome kurikulumu ta je sastavnica izostala. U odgojno-obrazovnim ciljevima učenja nigdje nije naveden pridjev hrvatski, a napose ne sintagma hrvatski jezično-kulturni identitet. Program predmeta Hrvatski jezik po svojoj prirodi mora biti jasno hrvatski orijentiran, što ovaj program velikim dijelom nije. Posljedice CKR-a za učenike bile bi mnogo štetnije nego njihovo školovanje prema sadašnjem programu.

- **akademik Antun Dubravko Jelčić**

HAZU, Razred za književnost, Zagreb

Ima li smisla nabrajati sve promašaje kojih je toliko da dokument CKR-a čine nepopravljivim? Ako smo ljudi odgovorni za budućnost svojih potomaka i za sudbinu svoga (malobrojnog) naroda, u ovome CKR-u možemo pročitati samo uputu kako upropastiti hrvatsko školstvo, kako ga učiniti negacijom samoga sebe. I u obrazovnom i u odgojnom smislu.

- **dr. sc. Mario Jareb**

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Treba uzeti u obzir prisutne podjele u društvu i na njima utemeljene interpretacije koje često zaobilaze znanstveno utemeljena historiografska istraživanja. Kurikul nastavnoga predmeta Povijest nije ni spomenuo događaje poput *Krvavog Uskrsa* na Plitvicama u kojem pada prva žrtva Domovinskog rata Josip Jović, hrvatski referendum o neovisnosti i konačno proglašenje hrvatske neovisnosti 8. listopada. Taj kurikulum zaboravio je na divljački napad

agresora na Dubrovnik i u kojemu je taj biser hrvatske i svjetske baštine pretrpio strašna razaranja, u kojima su ubijeni brojni građani.

Držim kako bi u cjelini gledano Prijedlog nacionalnog kurikula nastavnog predmeta Povijest u sadašnjem obliku trebalo odbaciti te pristupiti izradi novoga na drugačijim temeljima.

- **prof. dr. sc. Ante Nazor, ravnatelj**

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata

U izradi kurikula sada bi trebalo angažirati sve relevantne znanstvene ustanove kako bi se postigao optimalan rezultat i uklonila svaka sumnja da je njegovo provođenje monopol određene skupine ljudi. Na djeci se ne smije eksperimentirati ni improvizirati. Nevjerojatno je da se 2016. godine u novome programu za hrvatske škole spominje formulacija „*ratni sukobi na (post)jugoslavenskom prostoru*“!?

Važno je očitovati se i donijeti zaključak o primjedbama da je novi kurikulum Povijesti strukturno i metodološki neprihvatljiv, na što upozorava struka s ogromnim znanjem o metodologiji i iskustvom rada u osnovnoj i srednjoj školi. Takve su ocjene zabrinjavajuće jer ako temelj nije dobar, nema smisla ići dalje prije nego što se to popravi.

Demokracija i pomirenje ne mogu se graditi na netočnim faktografskim podacima te na nepoštivanju uzročno-posljedičnog niza i kronologije događaja u ratu u RH i BiH 1990-ih. Neutemeljena je izjava Vuka Draškovića da je „*Vukovar Hirošima srpskog i hrvatskog ludila*“.

- **prof. dr. sc. Zvonimir Šipuš**

Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu

Predložena kurikulna reforma ogroman je dokument bez jasno izraženih ciljeva. Predložena reforma ne ide prema smanjenju broja predmeta, što smatram izuzetno pogrešnim. Samo smanjenje satnice pojedinih predmeta i zadržavanje istoga broja predmeta neće polučiti nikakav učinak. Na primjer, apsurdno je učiti Zemljopis osam godina. Kada će konačno netko reći da te predmete (poput Zemljopisa) treba smanjiti na npr. dvije (maksimalno četiri) godine? Zemljopis ne spada u STEM područje!

Izbornost predmeta – na prvi pogled to izgleda sjajno. Međutim, praksa (na FER-u) pokazala je da učenici često idu načelom "minimuma energije" i biraju predmete koje će lagano položiti. To sigurno neće doprinijeti boljitku Hrvatske. Naime, nedostatke znanja iz temeljnih predmeta u praksi nije moguće nadoknaditi na fakultetu, što pokazuju iskustva velikog broja sveučilišnih profesora u STEM području.

- **akademik Leo Budin**

HAZU i Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu

Smatra se da temeljna znanja treba stjecati disciplinarno, u predmetnoj nastavi (Hrvatski jezik, strani jezici, Povijest, Matematika, Fizika, Kemija, Biologija, Geografija, Informatika, Tehnički odgoj, Likovni odgoj, Glazbeni odgoj, Tjelesni odgoj, Vjeronauk), a tek nakon toga može se ostvariti uspješna interdisciplinarna primjena znanja i stjecanje vještina. Zbog toga ne treba uvoditi integrirane predmete, kao primjerice Prirodoslovlje, umjesto temeljnih predmeta Fizike, Kemije, Biologije i Geoznanosti. U pripremi novih kurikula trebaju sudjelovati stručnjaci iz svih predmetnih disciplina, a treba uvažiti i ključne postavke europskih trendova u preoblikovanju obrazovnih sustava.

- **Nela Dželalija, prof.**

III. gimnazija, Split

Ovaj je prijedlog u cijelosti neutemeljen i već je sada jasno da može imati štetne posljedice za ukupni razvoj učenika.

- **Željko Bošnjak, prof.**

Osnovna škola Pavleka Miškine, Zagreb

I uz najbolji, najsavršeniji i najbogatiji e-udžbenik nužno su potrebni i tiskani materijali. O udžbenicima niti riječi u ovoj „reformi“.

- **mr. Ljiljana Klinger, dipl. učiteljica, ravnateljica**

Osnovna škola Matije Gupca, Zagreb

Je li ovaj dokument na tragu rasterećenja ili je u pitanju opasan populistički pamflet koji podrazumijeva improvizaciju, a ne metodički oblikovanu nastavu?

- **prof. dr. sc. Željka Milin Šipuš**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

U vezi s nastavkom reforme obrazovanja moje je stajalište sljedeće: reformu treba nastaviti i to tako da se kao prvi korak u postojećoj konfiguraciji škole osuvremene nastavni programi. Pritom treba voditi računa o ukupnom opterećenju učenika.

- **Tomislav Faist, učitelj**

Osnovna škola Posavski Bregi

Već se niz godina radi na reformama školskog sustava, no od uvođenja praktičnih radova – čime je HNOS (2005.) znatno unaprijedio i obogatio nastavu Tehničke kulture – znatnijih poboljšanja nema. Uz to se neki elementi prenose iz dokumenata jedne reforme u dokumente druge, a kao da se gubi iz vida prioritet koji je propisan Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (članak 4):

„jednakost obrazovnih šansi za sve učenike prema njihovim sposobnostima“.

- **prof. dr. sc. Goran Nuić**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Moj je dojam da se u prijedlogu CKR reforme previše odmaknulo od postojeće prakse i to ne smatram dobrim. Svaka reforma trebala bi krenuti od detaljne i korektne procjene postojećega stanja te predlagati poboljšanja u manjim koracima (od korjenitih promjena) da bi imala šanse za uspjeh. Vrednovanje na osnovi ishoda učenja nije po mome mišljenju primjenjivo na matematiku, a vjerojatno niti na prirodoslovlje.

- **prof. dr. sc. Zlatko Drmač**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Misli li netko uistinu da je moguće i da danas uistinu ima smisla popunjavanjem obrazaca i tablica s unaprijed zadanom strukturom, propisanom listom poželjnih i nepoželjnih glagola, definiranim razinama usvojenosti s razrađenim detaljima za svaki ishod te primjerima zadataka, trasirati obrazovanje učenika koji će upisati fakultet iz STEM područja za petnaest godina od danas?!

- **prof. dr. sc. Ladislav Čaklović**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Neke obrazovne jedinice u kurikulumu za predmet Matematika imaju nedostatke koji zadiru u nerazumijevanje matematičkih modela. Opći dojam ovih dokumenata zajedno jest: nagomilavanje činjenica, nedovoljna briga za zdravlje djece, neujednačenost stručnih radnih skupina kao i nabiranje nerazumljivih fraza te nepotrebnih i krivo formuliranih definicija.

- **doc. dr. sc. Matko Glunčić**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Kvantitativnim analizom recenzija je pokazala da će CKR gimnazijskog kurikula dovesti do smanjenja broja studenata na prirodoslovnim, tehničkim, biomedicinskim i biotehničkim fakultetima s dalekosežnim negativnim posljedicama na tehnološki i gospodarski razvoj Republike Hrvatske.

- **akademik Mislav Ježić**

HAZU i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Treba uključiti u reformu školstva s jedne strane najbolje znalce i stručnjake za pojedina područja (ili predmete), koji ih izvrsno razumiju i mogu napraviti takvu novu sintezu, a s druge strane djelatnike iz prakse, učitelje i profesore, koji imaju iskustva u radu s učenicima i studentima i znaju kako im treba prenositi znanje i razvijati vještine. U radu na prijedlogu CKR-a (za razliku od rada na HNOS-u prije desetak godina, a koji nije valjano iskorišten), ovdje ne vidim da su sudjelovali takvi vrhunski znalci i stručnjaci pa se ne čini vjerojatnim da će izraditi potrebne sinteze znanja s programom razvoja.

Mi nemamo prava, pod bilo kakvim izgovorima i floskulama, u svojem obrazovnom sustavu ne dati svim učenicima najbolju naobrazbu i odgoj koje možemo, a prema njihovim mogućnostima – i iz matematike i iz jezika, i iz prirodnih i iz humanističkih područja, i iz tehničkih znanja i iz umjetnosti, i iz sportova. Samo u tome slučaju osposobit ćemo mlade ljude da se nose s kompetitivnošću dinamičnoga i nesigurnoga svijeta u kojemu živimo, samo u tome slučaju možemo i Hrvatsku učiniti kompetitivnom koliko je nužno da bi se nosila s tim svijetom i u njemu očuvala potrebnu mjeru samostalnosti i slobode svojih građana. Oni koji se time bave moraju snositi i punu odgovornost.

- **Hrvatski institut za povijest, Zagreb**

Znanstveno vijeće, ravnateljica dr. sc. Jasna Turkalj

Ovakav prijedlog radikalno mijenja koncepciju srednjoškolskog učenja i poučavanja Povijesti, a sasvim izgledno bez rezultata koje predlagači očekuju, i to iz više razloga. Poseban je problem u Prijedlogu CKR-a podzastupljenost hrvatske povijesti. Smatramo da prijedlog Nacionalnoga kurikulumata nastavnog predmeta Povijest nije prihvatljiv ni za eksperimentalnu primjenu, nego zahtijeva opsežne i ozbiljne metodičko-didaktičke i sadržajne izmjene i dopune.

- **akademik Tomislav Raukar**

HAZU i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

U konceptima kurikula Povijesti izostavljen je jedan od temeljnih, upravo nezaobilaznih pojmova – čovjek i društvo ili pojedinac i zajednica, bez kojega je naše poznavanje povijesnoga razvoja osiromašeno i veoma otežano, a svakako nepotpuno. Veoma česta

formulacija u kurikulu, da „učenik proučava“ pojedine koncepte i slično, pojavljuje se već u tablicama za peti razred osnovne škole, a zatim u obliku „učenik istražuje“ nastavlja do kraja osnovnoškolskoga kurikula, pri čemu se zanemaruje pitanje o primjerenosti takvih izričaja za učenike u toj dobi.

U CKR kurikulu nema tragova odgojnim ciljevima u nastavi Povijesti.

- **prof. dr. sc. Slobodan Prosperov Novak**

Akademija dramskih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu

Sastavljači kurikula zapravo nastavljaju redukciju hrvatske nacionalne književnosti kao i nacionalne povijesti koja je započela još za vrijeme Šuvarovih reformi školstva u drugoj polovici sedamdesetih godina 20. stoljeća, s idejom kako treba odstraniti još više autora, posebno onih starijih, jer navodno djecu odvlače od čitanja. Da se pita samo djecu, oni ne bi učili ni tablicu množenja, vjerojatno ih ne zanima ni botanika ili kemijski procesi i zato je takva argumentacija neozbiljna i nestručna. Uglavnom, radilo se pogrešno, a pri svemu nisu konzultirani sveučilišni znalci, što je strašno.

- **prof. dr. sc. Ante Bežen**

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ima dosta nestručnoga ignoriranja struke i stručnih standarda, a brojni su prigovori upućeni i na pretjerano ideologiziranje i globaliziranje obrazovnih sadržaja, ponajprije u Hrvatskome jeziku (lektira) i Povijesti (relativiziranje važnosti Domovinskoga rata).

- **Sanja Bežen, mag. praesc. educ.**

Dječji vrtić Savica, Zagreb

Zašto se hrvatski standardni jezik ne spominje u kurikulnim dokumentima? Smatram da je sada prava prilika da se odnos prema hrvatskome jeziku u predškolskome odgoju unaprijedi unošenjem snažnijih formulacija, koji sadrže osnovne zadaće i vrijednosti odgoja i obrazovanja. U CKR kurikulu predškolskog odgoja svakako treba istaknuti potrebu njegovanja hrvatskoga standardnoga jezika u radu s djecom i u ostalim aktivnostima odgojitelja.

- **Alen Šimičić, prof. mentor**

Isusovačka klasična gimnazija s pravom javnosti, Osijek

Neka mi netko objasni kako se i na koji način može kritički raspravljati o nekoj osobi ili događaju ako se o toj stvari ne znaju osnovni faktografski podatci. Tada se stvarati kritičko mišljenje ili raspravljati o nečemu jednostavno ne može!

Može li mi netko objasniti čime se bavi *Centar za demokraciju i pomirenje u Jugoistočnoj Europi* sa sjedištem u Solunu i kako su njegova izdanja relevantna za kurikul Povijesti, a izdanja *Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskoga rata* i *Hrvatskoga instituta za povijest* nisu?!

- **dr. sc. Jasna Turkalj, ravnateljica**

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Prijedlog Nacionalnoga kurikulumata nastavnoga predmeta Povijest rezultirao je izbjegavanjem temeljnih povijesnih znanja. Osobito je sporno zahtijevanje razvijenoga apstraktnog mišljenja, a očekivanja koja se stavljaju pred učenike nisu usklađena s njihovim

psihofizičkim razvojem i mogućnostima.

U toj se reformi gotovo u potpunosti zanemaruje odgojna uloga. Intencija CKR-a jest da se od učenika stvaraju znanstvenici, a nastava Povijesti da se pretvori u znanstveni rad, što je prisutno već od 5. razreda osnovne škole i kulminira u 3. razredu gimnazije kada učenik istražuje prošlost koristeći se širokim spektrom primarnih i sekundarnih izvora, raznovrsnim historiografskim metodama i složenijim kontekstualnim znanjima te na zadovoljavajućoj razini oblikuje istraživačko pitanje o historiografskim problemima i prakticira profesionalno-etičke norme. Na sljedećoj razini učenik već samostalno planira i korake u istraživanju, a na vrlo dobroj razini oblikuje, provjerava i prilagođava teze, razvija koherentne istraživačke planove, sintetizira dokaze i samostalno procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih strategija poštujući relevantne kriterije procjene.

Tablice uz ishode znanja su konfuzne, pune fraza, konstrukcija, nejasnoća, nelogičnosti i očiglednih propusta. Ishodi su nejasni i nemjerljivi. Čak i oni najsposobniji učenici neće moći udovoljiti očekivanjima jer nisu primjereni njihovom psihofizičkom razvoju. Jasno je da se pred učenicima postavljaju zahtjevi kojima oni ne mogu udovoljiti.

Napominjemo da su ključna pitanja koja se postavljaju u Prijedlogu kurikulumu često problematična, nejasna, ideološki opterećena i ne prate suvremene znanstvene spoznaje. Predviđenim se pristupom ne mogu svladati navedeni koncepti, a očekivanjima koja se postavljaju pred učenike ne mogu udovoljiti ni studenti povijesti.

- **prof. dr. sc. Željko Tomić**

Sveučilište u Zadru i Institut za arheologiju, Zadar, član suradnik HAZU

Pitam se koja je stvarna pozadina takva uratka. Zacijelo krajnja ishitrenost, površnost, a naglašavamo i uskogrudnost u pristupu srži povijesti, koja je lišena spoznaja interdisciplinarnih znanstvenih područja.

- **mr. sc. Marijana Marinović**

Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Rijeka

Mislim da bi u cilju smanjenja rizika da reforma loše završi za nastavni predmet Povijest bilo nužno inzistirati na tome da se proširi stručno-znanstveni tim za izradu predmetnoga kurikula te da se dubinski prouči i promisli tradicionalna paradigma. Mislim da kreiranje hibrida poput predloženih svakako treba izbjegavati.

- **akademik Stanko Popović**

HAZU i Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Raniji *Hrvatski nacionalni obrazovni standard* (HNOS, 2005.) sadrži cjelovite predmetne kurikule i za predmet Povijest, koje je trebalo uskladiti prema iskustvu u desetogodišnjoj primjeni. No, Cjelovita kurikulumna reforma provodi se sada *ab ovo* kao da prije nije učinjeno ništa.

U CKR kurikulumu nastavnog predmeta Povijest učenici proučavaju fašizam i nacizam. Nema ocjene totalitarnoga komunističkog režima. U temi o Domovinskom ratu ne spominje se velikosrpska agresija.

Predloženi izbor lektire, koji izostavlja temeljna djela hrvatske i svjetske književnosti, izazvao je opće zgražanje u javnosti. „Ovakav kakav je predložen krajnje je neprimjeren i štetan“ (*Društvo hrvatskih književnika*).

- **prof. dr. sc. Željko Holjevac**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Nisu posebno razrađeni još neki koncepti, poznati u svjetskoj literaturi i nipošto nevažni, kao što su npr. povijesna važnost i etička dimenzija ili moralna dvojba u tumačenju prošlosti. Kada je riječ o nastavnim temama u osnovnoj školi, tu ima priličnih nerazrađenosti, neujednačenosti, previda i u biti nedovršenoga posla.

- **prof. dr. sc. Nenad Moačanin**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, član suradnik HAZU

Posve je nejasno kako CKR zamišlja izbalansiranu usporedbu radikalno lijevih i radikalno desnih pokreta i režima gdje bi moralo biti jasno da neće biti pomaka od današnjih ideoloških konfrontacija bez isticanja različitih stupnjeva i pojedinih faza totalitarnosti, korijena u različitim kriznim situacijama u posve različitim političko-gospodarskim okolnostima. Razrada ishoda ostavlja dojam kao da se pri kraju školovanja učenik želi usmjeriti prema znanstvenom radu, zamalo arhivskome istraživanju.

- **Vesna Slaviček, prof.**

Ugostiteljska škola, Opatija i Osnovna škola Srdoči, Rijeka

Nedostaju odgojne i etičke dimenzije poučavanja Povijesti koje razvijaju i oblikuju etičke norme učenika. Zahtjevnost ishoda ne prati dobnu zrelost učenika za shvaćanje vrlo složenih povijesnih procesa i pojava.

- **Ljiljana Jambor, prof.**

Osnovna škola Augusta Cesarca, Zagreb

Promjene u nastavi povijesti su potrebne. Osnovni proces koji je pokrenuo HNOS (2005), a to je usmjerenost nastave na učenika i odmak od predavačke nastave uporabom raznolikih oblikovnih metoda i različitih izvora učenja i poučavanja, treba nastaviti.

- **Dalibor Joler, prof. mentor**

I. gimnazija, Zagreb

U Hrvatskoj kao zemlji s tradicionalno čvrstim vezama s njemačkim govornim područjem znanje njemačkog jezika bilo je i ostalo prijeko potrebno. S obzirom na njegovu važnost Hrvatska bi trebala još jače poticati, promicati i unapređivati učenje njemačkoga jezika, a to se nikako ne postiže njegovim ukidanjem u višim razredima gimnazije, odnosno prebacivanjem u status izbornosti.

- **prof. dr. sc. Yvonne Vrhovac**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Smatram kako je već od samoga početka učinjena velika pogreška tvrdeći uopćavanjem kako je prijašnji plan i program bio zastario i neefikasan. Gospodin Jokić s ponosom tvrdi kako ovaj novi kurikulum izrađuju kompetentne osobe – logično zaključujemo iz toga kako su se u ranijim godinama ovim ozbiljnim pitanjima bavile nekompetentne osobe. Smatram ovu tvrdnju da se javno i u medijima diskreditiraju kompetencije autora prijašnjih kurikula uvredljivom.

- **akademik Zoran Juranić**

HAZU i Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu

U strategiji svake civilizirane zemlje obrazovanje, pogotovo humanističko, trebalo bi biti temelj uspješnog razvoja svih drugih djelatnosti.

- **dr. sc. Martina Kolar Billege**

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Metodički pristup određivanja sadržaja poučavanja podrazumijeva uvažavanje spoznaja matičnih znanosti, stoga je pri strukturiranju i metodičkomu transferiranju sadržaja poučavanja potrebno uvažavati spoznaje tih znanosti. Stjecanje je znanja postupno i ne smiju se izostaviti teorijska znanja.

- **mr. sc. Petar Marija Radelj**

arhivist, teolog i prevoditelj, Zagreb

U svim prijedlozima CKR-a ističu se ishodi učenja. Osnovna zamjerka protiv termina *naobrazba temeljena na ishodima* (engl. *Outcome-Based Education*) jest da ona reducira odgoj i naobrazbu (engl. *education*), nastavu (engl. *teaching*) i učenje (engl. *learning*) na obrasce i „*nadriznanstveno*“ *planiranje* postupaka, koji naobrazbu smatraju sredstvom namijenjenome određenim ciljevima. Znanje i razumijevanje ne mogu se svesti na ponašanje, popis umijeća i uočljivih manifestacija.

- **prof. dr. sc. Tomislav Sabljak**

HAZU, Odsjek za povijest hrvatske književnosti, član suradnik HAZU

Potpuno je besmisleno raspravljati o Cjelovitoj kurikularnoj reformi u ovoj formi i eventualno prepravljati, dopunjavati, tobože usavršavati. Tu popravka nema - s bilo kojega stajališta polazili, kojemu god svjetonazoru pripadali.

- **prof. dr. sc. Josip Lisac**

Sveučilište u Zadru, Odjel za kroatistiku i slavistiku, član suradnik HAZU

Dakako, mislim da bi naš školski sustav bilo važno osuvremeniti. To se, razumije se, odnosi i na kurikulum materinskoga jezika. Ipak moram zaključiti da je ponuđeni tekst posve neprihvatljiv, te ne može biti temelj za ozbiljnu raspravu. Mislim da – zbog neprihvatljiva odnosa prema nacionalnome identitetu – taj kurikulum u cjelini mora biti odbačen i da se mora napraviti novi o kojemu bi se moglo raspravljati.

- **Matija Grgat, prof., Suzana Molčanov, prof., Pero Pažin, prof. i suradnici**

XI. gimnazija, Zagreb

Antiodgojne, antipedagoške elemente nalazimo na mnogim mjestima u prilično velikome broju knjiga navedenih u CKR-u za samostalno čitanje, ali i one antiumjetničke jer „*umjetnost oplemenjuje, a ne poživinčuje*“, kako je to zapisao naš Matoš. U izboru književnih djela neophodno je strogo definiranje pedagoških, etičkih i estetskih kriterija uz poštivanje recepcijsko-spoznajne mogućnosti učenika.

- **prof. dr. sc. Sanda Ham**

Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Bez obzira što se pogrešan naziv kurikulum i kurikularni proširio, doista nije dobro da tako

važna hrvatska reforma nema pravilno hrvatsko ime - ako već naziv *nastavni uputnik* nije prihvaćen, valja nastojati na nazivu kurikul i kurikulumi prema hrvatskome standardnom jeziku. Za to postoje brojni jezikoslovni razlozi i mišljenja uglednih hrvatskih jezikoslovaca.

- **prof. dr. sc. Ružica Pšihistal**

Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Važno je odmah na početku postaviti pitanje zašto među članovima stručnih i radnih skupina za jezično-komunikacijsko područje i nastavni predmet Hrvatski jezik nema niti jednoga sveučilišnog nastavnika s kroatističkih odsjeka filozofskih fakulteta premda je upravo njihova uloga u obrazovanju nastavnika koji će provoditi reformu ključna. Nedostaju također ugledni znanstvenici iz područja filologije iz vodećih znanstvenih ustanova, koji bi mogli pomoći u kompetentnom posredovanju znanja iz matičnih znanosti koje su polazište kompetencija.

Užitak čitanja autori CKR kurikula vezuju samo uz čitanje iz zabave, čime su olako – bez posredovanja struke – odustali od primarne zadaće poučavanja književnosti, koja se može ostvariti samo kroz cjelovito čitanje odabranih reprezentativnih (kanonskih) književnih djela.

- **prof. dr. sc. Dean Slavić**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Među autorima ovoga kurikuluma ne samo da nema povjesničara književnosti – nema ni jedne osobe koja bi ispunjavala dva bitna uvjeta: prvo, da je po temeljnome studiju kroatist, i drugo da se bavila znanošću o književnosti. Nema ni metodičara za više razrede osnovne škole te za srednju školu. Razlog je u pogrješnom sustavu izbora „radne skupine“ koja je pisala kurukulum.

- **Ivan Janjić, prof. mentor**

I. gimnazija, Zagreb

Novi prijedlog nastavnog „kurikuluma“ jasno govori kako je stručna radna skupina „skrbila“ o hrvatskom jeziku. Dovoljno je navesti kao anegdotu izlaganje članice Stručne radne skupine za Hrvatski jezik u srednjim školama koja se na županijskom stručnom vijeću pohvalila da su, analizirajući kurikule stranih obrazovnih sustava, proučili i kurikul Sejšela i Novoga Zelanda???

- **prof. dr. sc. Mario Grčević, dekan**

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, član suradnik HAZU

Bitni dijelovi ocijenjenoga kurikula na žalost nisu pripremljeni na način koji bi bio prihvatljiv kao temelj za reformu nastave Hrvatskoga jezika u osnovnim i srednjim školama.

- **Drago Štambuk, dr. med.**

književnik i diplomat, Zagreb

Bečki izbor štokavice (Srbin Vuk Karadžić, Slovenac Jernej Kopitar, austrijska balkansko-ujedinjujuća politika) predodredio je štokavicu kao jezik kojim će se jezično ujediti Južni Slaveni, izbacio drastično čakavicu i kajkavicu iz javne i službene uporabe, smanjio hrvatske preduvjete za vlastitu političku integraciju favorizirajući politiku južnoslavenskoga „prisajedinjenja“ pod vodstvom Srbije. Vuk navodi: „*Svi su štokavci Srbi, samo su čakavci*

Hrvati". Stoga zlatna formula hrvatskog jezika "ča-kaj-što" sažima i predstavlja na jednostavan i razumljiv način poput *oznaka* („brand“) bit hrvatskoga jezika kao trojstvenoga, sastavljenog od triju dionica (stilizacija ili narječja) – čakavske, kajkavske i štokavske.

- **dr. sc. Dubravka Brezak Stamać, prof. savjetnik**

XV. gimnazija, Zagreb

Zamjetno je da se predloženi kurikulum hrvatskog jezika oslanja isključivo na metodičare „školske prakse“. Sigurno bi bilo više nego poželjno u doradu dokumenta pored uvažениh kolega sa škola uključiti sveučilišne profesore, kroatiste s katedri za hrvatski jezik i književnost, znanstvenike i filologe.

Hrvatski jezik kao sintagma ne spominje se. Hrvatska književnost u kanonu nigdje se izriekom ne spominje. Vjerojatno se podrazumijeva, no govorimo o predmetu koji nosi obilježja nacionalnoga identiteta, hrvatske povijesti i kulture. Duhovne vrijednosti jezika i književnosti su zanemarene, a u prvi plan utisnute su raznolike metode, definicije, ponderi i tako dalje.

- **prof. dr. sc. Tamara Gazdić-Alerić, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i prof. dr. sc. Marko Alerić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu**

U spomenutim je kurikulumnim dokumentima i mnoštvo velikih propusta te zaslužuju i trebaju ozbiljnu doradu prije eksperimentalnoga uvođenja u škole.

- **dr. sc. Tihomir Rajčić, prof.**

Oš Kneza Mislava, Kaštel Sućurac

Umjesto žurbe treba nastaviti otvorenu i široku raspravu u koju bi se uključile i institucije koje su do sada bile izostavljene iz rasprave. U današnjim okolnostima veliku težinu ima njegovanje hrvatskog jezika u smislu očuvanja njegove individualnosti kao jednog od službenih jezika EU.

- **Marina Čubrić, prof. savjetnik**

Nadbiskupska klasična gimnazija s pravom javnosti, Zagreb

Ponajviše bure izazvala je domena Književnost i stvaralaštvo. Od 208 pisaca 130 je stranih, a 78 hrvatski su književnici. Već taj podatak zabrinjava.

- **akademik Igor Fisković**

HAZU i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Očito se u CKR-u daju preveliki, mahom suvišni zadaci prije negoli su utvrđene osnovne podloge, što znači da nije utvrđen način kako bi se učenici zbližili s umjetnošću i dostojno ju zavoljeli kao rezultat ljudskog duha i duhovnih težnji ili nastojanja. Svakako, moja recenzija kurikula nije niti može biti pozitivna.

- **Antonia Sikavica Joler, prof. mentor**

I. gimnazija, Zagreb

Kurikul Hrvatskoga jezika detaljno navodi sve ciljeve, svrhu i ishode učenja, a nigdje nije određen sadržaj (program) kojim bi se isti mogli i ostvariti u nastavi. Kako vrednovati znanje bez zadanoga sadržaja?! K tome su sastavnice vrednovanja u predmetu Hrvatski jezik potpuno neprimjerene hrvatskome kao materinskome jeziku i u praksi ih je nemoguće

ostvariti. Nerazumno i književno-znanstveno neutemeljeno s popisa lektire izostavljaju se klasici poput *Homera*, *Marulića ili Biblije*. Gledajući po stilskim razdobljima (iako taj sustav u popisu autora i djela NE postoji), rezultat je za nacionalnu književnost - poražavajući!

- **prof. dr. sc. Gordana Varošaneć Škarić**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Mišljenja sam da je veći nedostatak u nastanku ovoga uputnika da su u njegovomu kreiranju sudjelovali samo stručnjaci koji su se javili na javni natječaj, a nisu se posebno pozvali poznati sveučilišni nastavnici i znanstvenici, to jest stručnjaci koji imaju i javnu prepoznatljivost.

Kakav je to narod koji nema prošlosti koja se utkala u sadašnjost i koji nema jasan uvid u budućnost? To znači gubitak identiteta naroda koji govori hrvatskim jezikom. Je li to bila namjera autora ovih uputnika?

- **akademik Igor Anić**

HAZU i Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Temeljni nedostatak predloženih kurikula nastavnog predmeta Priroda i društvo jest opširnost i složenost gradiva. I dalje se nastoji opširnim ishodima učenja i njihovom razradom opteretiti učenika mnoštvom informacija. Mišljenja sam kako bi se pravi učinak postigao kada bi se sada, nakon ovoga prijedloga kurikula, obvezalo autore rasteretiti ga za jednu trećinu.

- **dr. sc. Tihomir Engelsfeld, prof., ravnatelj**

V. gimnazija, Zagreb

Smatram da je najveći problem pogrešno postavljen koncept modula koji bi mogao utjecati na smanjenje mogućnosti izbora nastavnih predmeta iz STEM područja, a posebno Fizike, Kemije i Biologije. Ovdje naglašavam da većina učenika odabire fakultet tek u četvrtome razredu kada je prekasno za promjenu modula. Ovu sam tvrdnju godinama provjeravao u osobnome razgovoru s maturantima.

- **mr. sc. Nenad Bakić**

Institut za razvoj i inovativnost mladih, Zagreb

Kako zaobići formalni sustav i brzo, a radikalno potaknuti digitalnu pismenost i kreativnost? Cjelovita kurikularna reforma imala je ideološku dimenziju – s kojom se možemo i ne moramo slagati, ali svi moramo razumjeti da u društvu ima i onih koji misle drugačije pa je u pitanju djece važno imati konzensus makar to značilo i ograničavanje dosega reforme, koja je bila i u odabiru CKR tima snažno politički usmjerena, što nije moglo dovesti do konsenzusa. Veći je problem pak potpuno nerazumijevanje vodstva reforme u tome što reforma u stvari jest.

- **dr. sc. Stanislav Frančišković Bilinski**

Institut „Ruder Bošković“, Zagreb

U opisu nastavnoga predmeta Geografija u CKR-u kao da se ni u jednome od njegovih dijelova ne spominje niti jedan od geoloških sadržaja. Izostavljanjem spominjanja geoloških sadržaja već u uvodnom dijelu, u opisu predmeta, može se shvatiti da su autorima kurikula

ovi sadržaji posve sporedni. Stoga smatram da se geološki sadržaji kao ključna komponenta prirodne geografije moraju uključiti u kurikulum Geografije.

- **dr. sc. Irena Mišurac**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

U formulacijama ishoda postoje brojne pogreške, neujednačenosti među razredima (terminološki i sadržajno), nejasnoće što ih čini teško ili nedovoljno jasnim za primjenu u praksi. Čitajući u cjelini, uopće nije jasno gdje bi se osuvremenjivanje, reformiranje i poboljšavanje u nastavi Matematike trebalo vidjeti?

Što bi to (prema kurikulumnim dokumentima) u školi sada bilo drugačije nego do sada i na koji bi način ovako napisan dokument unaprijedio školsku praksu ili učeničke rezultate?

- **mr. sc. Ivica Đaković, pedagog**

Osnovna škola Petra Zrinskog, Zagreb

CKR nije izvršio analizu postojećeg stanja školstva, ali zato *ad hoc* improvizira i nameće vrlo štetne i ekstremne prijedloge promjena. Primarno se to odnosi na potpuno zapostavljanje odgojne uloge škole potiskujući ju neznanstvenim i štetnim teorijama.

- **mr. Sanja Canjek Androić, dipl. učiteljica**

Osnovna škola Pavleka Miškine, Zagreb

U prvi mah čini se kontradiktornim da se ljudi ne slažu s poslom na izradi CKR-a koji su sami obavili, čak vjerojatno za to primili i neku naknadu. Dakle, već u začetku, u prijedlogu predmetnih kurikula, neki naši stručnjaci i kolege koji su radili u CKR timovima izrazili su svoju zabrinutost pojedinim aspektima nacionalnoga kurikula koje smatraju problematičnima.

- **akademik Vladimir Bermanec**

HAZU i Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ovakav dokument CKR-a nerazumljiv je mnogima, pa i meni, zahtijeva mnogo vremena, ali i čitanje i proučavanje brojnih drugih dokumenata, koji su također opsežno pisani!

Kurikul predmeta Priroda potrebno je nadopuniti pojmovima iz astronomije, geologije i prirodne geografije. Bez ovih znanja nije moguće danas razumjeti pojam evolucije i promjena u prirodi. Tako se i neki pojmovi pretvaraju u demagogiju.

Novi kurikuli trebali bi ispraviti, a ne cementirati loše iz prethodnoga iskustva. Ovakav CKR može rezultirati znatno lošijim rezultatima nego do sada, a učitelja svesti na birokrata koji neće imati vremena za bilo što drugo osim za pisanje ocjena.

- **dr. sc. Verica Jovanovski**

Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Osijek

Treba modernizirati infrastrukturu i opremiti škole jer bez kvalitetnih uvjeta rada i mogućnosti praktičnog rada u obrazovanu neće se moći postići znatne promjene. Govorimo o STEM području i njegovoj važnosti za daljnji razvoj gospodarstva, a zaboravljamo da su upravo specijalizirani kabineti ključni za njihovo kvalitetno poučavanje i učenje.

- **doc. dr. sc. Nenad Judaš**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Što se tiče rane izbornosti – tomu sam trajni protivnik. Potrebno je što dulje i kvalitetnije

opće obrazovanje jer je jedino ono dobar temelj za kasnije brze promjene zanimanja i dinamiku kojom se mijenja svijet, a to je neminovnost naše današnjice i brzo dolazeće budućnosti.

- **prof. emer. Miroslav Furić**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Dok je hrvatsko školstvo opterećeno realnim materijalnim problemima, 'avantura' koja nije utemeljena na ozbiljnoj analizi stanja ne zaslužuje daljnje razmatranje.

- **Damir Kliček, dipl. inž., prof.**

Elektrostrujarska škola, Varaždin

Umjesto da se gradivo u CKR-u rasteretilo, ono se dodatno opteretilo s novim pojmovima i sadržajima.

- **akademik Stjepan Gamulin**

HAZU i Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

U dokumentima CKR-a morao bi se prikazati katalog znanja koji integralno pokazuje taksativno navedena znanja koje učenici stječu na pojedinim razinama školovanja. U njegovoj izradi trebaju sudjelovati vrhunski stručnjaci i on mora biti izložen kritici šire javnosti te trajno podložan izmjenama i dopunama, kojima će se unaprjeđivati i trajno osuvremenjivati nastavni sadržaji. (Prema dokumentu: Deklaracija o znanju HAZU – Hrvatska temeljena na znanju i primjeni znanja, 2004.)

- **akademik Mladen Obad Šćitaroci**

HAZU i Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Reforma naobrazbe trebala bi obuhvatiti i odgovornost učenika. Učimo ih demokraciji, a premalo odgovornosti. Pretjeruje se s demokracijom u učenju jer ne može učenik donositi odluke što učiti kada nema nikakvog ili nedovoljnog predznanja.

- **akademik Ignac Lovrek**

HAZU i Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu

Slobodan sam sugerirati da se uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije čim više riješi međupredmetno kako bi bila dostupna svim učenicima.

- **prof. dr. sc. Dubravka Hranilović**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Tendencija mlađih učenika izbjegavanju, u pojedinim aspektima zahtjevnijih prirodoslovnih predmeta, uz CKR-ovo ograničenje od najmanje deset učenika da bi se modul uopće održavao, lako može dovesti do „gašenja" prirodoslovnih modula, osobito u školama s manjim brojem učenika, što je u suprotnosti s deklariranom potrebom razvoja STEM područja.

- **prof. dr. sc. Damir Viličić**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, član suradnik HAZU

Mislim da bi trebalo nastavnicima ponuditi/popisati primjere interdisciplinarnе korelacije za analizu i raspravu s učenicima. Znanje o okolišu treba pokazati učenicima i budućim

odraslim građanima da ekologija nudi mnogo više od brige za fizičkim zbrinjavanjem smeća.

- **mr. sc. Nenad Marković**

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb

U predloženom CKR-u nije definiran kurikuluski orijentir. Orijentir bi trebao olakšati poboljšanje školskoga sustava uz što manje organizacijskih promjena, a kao mogući predlošci mogu biti kurikuli srednjoeuropskih zemalja uz prilagodbu našim konkretnim uvjetima, okolnostima i obrazovnoj tradiciji. Za definiranje ciljnih ishoda poučavanja i učeničkih kompetencija temeljna je odrednica da kompetencije hrvatskoga učenika ne smiju biti ispod razine kompetencije učenika u uspješnim srednjoeuropskim zemljama. Predloženi CKR neprovediv je u školskoj praksi.

- **dr. sc. Sanja Bilač, dipl. učiteljica**

Osnovna škola Spinut, Split

Može se zaključiti kako u dokumentima CKR-a nije razvidno poznavanje, analiza stanja i problematika aktualne hrvatske školske prakse s obzirom na djecu s teškoćama, što se odrazilo na nedovoljno konkretiziranu i manjkavu operacionalizaciju i čime se znatno dovodi u pitanje opravdanost, primjenjivost i implementacija u školskoj praksi. U kontekstu inkluzivnoga odgoja i obrazovanja prijedlozi CKR-a mogu se smatrati „korakom unatrag“ u odnosu na postojeću hrvatsku praksu i svjetske trendove.

- **Majda Leskovar, prof.**

Škola za primijenjenu umjetnost, Rijeka

Smatramo da nametanje metoda rada nije dobro. Metode oduvijek slobodno koristimo i prilagođavamo ih učenicima kako bismo postigli optimalne rezultate.

- **prof. dr. sc. Stipe Kutleša**

Institut za filozofiju, Zagreb

Predložena reforma nestručno je i površno napravljena i uz to ideološki motivirana pa ju treba potpuno odbaciti. U Ekspertnoj radnoj skupini nema ni akademika, znanstvenika prepoznatljivih u svijetu ni iz jednog područja, kako prirodnih, tako ni društvenih ni humanističkih. CKR obiluje brojnim znanstvenim, stručnim, pedagoškim, didaktičkim, metodičkim i drugim nedostacima. S obzirom na recenzije stručnjaka (*Znanstveno vijeće za obrazovanje i školstvo HAZU*) treba krenuti s ozbiljnim radom i novim ljudima pod uvjetom da se NE diskriminiraju potencijalni kandidati.

- **prof. dr. sc. Josip Balabanić**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, član suradnik HAZU

Mislim da nešto kao „prirodnoznanstveni svjetonazor“, koji se uvodi u CKR-u za predmet Biologija, jednostavno ne može postojati. Može se reći da je kao odgojno-obrazovni ishod poželjna rasprava o prirodnoznanstvenom pogledu na prirodu ili o prirodnoznanstvenoj slici svijeta, ali nikako o „prirodnoznanstvenom svjetonazoru“. Prirodna znanost uistinu i legitimno teži spoznaji svekolike materijalne stvarnosti, ali metodičkim isključivanjem svega što nije konstitutivni dio materije ne može ni davati neki sveobuhvatni pogled na svijet i čovjeka

- **akademik Stanko Popović**

HAZU i Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Raniji *Hrvatski nacionalni obrazovni standard* (HNOS, 2005.) sadrži cjelovite predmetne kurikule koje je trebalo uskladiti prema iskustvu u desetogodišnjoj primjeni. No, cjelovita kurikularna reforma CKR provodi se sada *ab ovo* kao da prije nije učinjeno ništa. Metodologija izrade CKR kurikuluma je nova - niti jedna europska država nema takve kurikule. Postoje ozbiljne indicije da predloženi CKR kurikuli imaju brojne stručne, znanstvene i pedagoške nedostatke, da su u ideologiziranome ozračju i u praksi neprovedivi te da su rađeni s nezadovoljavajućim odnosom prema STEM području. Da, reforma školstva je potrebna, ali kakva reforma?

- **prof. dr. sc. Mislav Grgić i prof. dr. sc. Davor Petrinović**

Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu

Predloženi kurikulum Tehničke kulture, u obliku u kojemu je sastavljen u CKR-u, sveobuhvatan je, ali već na prvi pogled vidljivo je da obuhvaća previše sadržaja i svemu daje jednaku pozornost. On je sastavljen kao da srednja škola uopće ne postoji – kao da učenici završenih osmih razreda osnovne škole odmah upisuju fakultete.

- **doc. dr. sc. Dejan Škvorec i prof. dr. sc. Mislav Grgić, dekan**

Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu

Kao što je učitelj potpora učeniku u usvajanju znanja i razvoju vještina, na jednak način kurikulumni dokumenti moraju biti potpora učitelju u njegovu radu s učenicima. Zato smatramo da je za predmet Informatika, uz uvažavanje slobodnog izbora učitelja, kurikulumnim ili popratnim dokumentima svejedno potrebno izraditi preporuke za izbor nastavnih materijala i drugih izvora informacija.

- **doc. dr. sc. Mirko Ruščić**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Splitu

Iz cjelokupnog CKR kurikula može se iščitati da je termin „prirodoznanstveni svjetonazor“ zapravo istoznačan „materijalističkom svjetonazoru“, koji je bio nametnut kao ideologija u prethodnome društvenom sustavu. Podrazumijeva se i nameće navodni, umjetno stvoreni, sukob između prirodoznanstvenoga (materijalističkog) pristupa i religijskoga (metafizičkog) pristupa – sukob koji u stvarnosti ne postoji, odnosno ta se dva pristupa međusobno ne isključuju. To su dvije različite i odvojene dimenzije ljudske stvarnosti koje se međusobno ne pobijaju nego nadopunjuju.

- **prof. dr. sc. Marija Rosandić**

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

U okviru ranijega HNOS kurikula iz 2005. godine, na kome je radilo 448 stručnjaka, posebna pozornost bila je usmjerena na ciljano uključivanje odgoja i socijalizacije učenika u sve predmetne kurikule. Nasuprot tome, u sadašnjem prijedlogu kurikulumne reforme prema CKR-u tih važnih odgojnih i socijalizirajućih sadržaja unutar predmetnih kurikula nažalost nema. Smatram da se taj aspekt edukacije mora uključiti u predmetne kurikule kao integralna i integrativna komponenta.

- **Josip Čulumović, mag. prim. educ.**

Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića, Zagreb

Komparativni prikazi usmjereni na promicanje odgojnih vrijednosti i odgoja u školi sugeriraju na ignoriranje i nezainteresiranost tvoraca kurikula za prvenstvo odgoja u školi. Sadržaji poučavanja trebali bi nuditi mogućnost za otvaranje estetskih i etičkih vrijednosti tijekom cijeloga obrazovanja u svim predmetnim područjima. Uvidom u cjelovit tekst prijedloga CKR-a s aspekta učitelja nedostaju sastavnice kojima će se učenici upoznati s pojmom hrvatskoga identiteta.

- **prof. dr. sc. Jasenka Markeljević**

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i

Klinički bolnički centar "Sestre milosrdnice", Zagreb

Sustav vrijednosti utisnut u našu savjest i naš smisao postojanja nalaže nam afirmativan pristup, među ostalim, u suglasju s dokumentima i temeljnim vrijednostima koje su do sada bile smjernice u području odgoja, obrazovanja, znanosti i struke; stručnim i znanstvenim spoznajama o metodologiji u odgoju i obrazovanju te evaluaciji stečenih znanja i vještina („ishodima odgoja” ravnopravno s „ishodima učenja”); hrvatskim identitetom, tradicijom, kulturom i poviješću te spoznajom da oblikovanje svijesti pojedinaca odgajanjem, poučavanjem, odgojem i obrazovanjem u duhu autentičnog izričaja istine u znanosti i struci, etici i moralu izravno utječe na oblikovanje sustava vrijednosti u svim aspektima ljudskoga djelovanja, odnosno na civilizacijski napredak u cjelini.

- **prof. dr. sc. Ivan Prskalo, dekan**

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Hrvatska udruga kinezioloških metodičara, predsjednik

Reforma kurikula nedvojbeno je potrebna i pogrešno je postaviti pitanje za ili protiv reforme jer bi se unutar takvog pitanja krila zabrinjavajuća demagogija. Zaklanjanje iza političke volje također je dvojbeno jer ovo nije političko pitanje, barem smo u to uvjerali. Međutim, kritički pogled na predloženi materijal ne znači unaprijed odustajanje od reforme, ali može značiti odbijanje loše i štetne reforme odnosno reforme koja to uistinu nije. Činjenice pokazuju kako je predloženi materijal s tolikom razinom manjkavosti i ignoriranja već etablirane kineziološke znanosti nepopravljiv s istim sastavom stručnih radnih skupina. Ta situacija pokazuje kako bi bilo učinkovitije i racionalnije angažiranje manje skupine stručnjaka za svako područje i predmet, a institut 'preglasavanja' definitivno je štetan. A to što je napisano i podastrto javnosti govori kako je za onoga kome je namijenjen ovaj dokument, a to je jedina istinska budućnost i naroda i društva i civilizacije - dijete, najbolje da ovako urađen materijal ne bude ni uz korijenite promjene upotrijebljen. Uz reviziju sastava Ekspertne radne skupine i stručnih radnih skupina ovakav dokument mogao bi biti korektno pripremljen, isključivo uz poštivanje postignuća supstratne i primijenjene znanosti te dosadašnjih reformskih dosega.

- **akademik Marko Pećina**

HAZU i Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Promijenjena je paradigma nastave. Učenik uči tjelesno vježbanje primjenjivati u svrhu zdravlja i kvalitete života, a ne radi postizanja vrhunskih sportskih dosega. Naglasak je na edukaciji i usvajanju vrijednosti cjeloživotnoga tjelesnog vježbanja. Neusklađene strane

dokumenta CKR-a: neusklađenost naziva domena između područja predmeta; odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja predmeta; domene/koncepti u organizaciji predmetnoga kurikula. U prvim razredima važno je da s djecom rade stručnjaci, to jest magistri (profesori) kineziologije.

- **mr. sc. Roko Pešić**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Nazivlje u Fizici treba uskladiti s udžbenicima u nastavi. U tome smislu trebali bi se dogovoriti stručnjaci koji rade na Cjelovitoj kurikularnoj reformi s fizičarima i jezikoslovcima da se ujednače nazivi i definiraju normativni nazivi.

Zdravstveni odgoj treba biti integralni dio predmeta Biologija. Spolni odgoj u Biologiji ne smije sadržavati elemente pedofilije koji su ranije nametnuti Kinseyjevim učenjem.

- **prof. dr. sc. Pere Sikavica**

Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Dosadašnji smjer reforme školstva CKR-a ponudio je nedefiniran prijedlog bez temelja i sadržaja, ali s dalekosežnim posljedicama za budućnost hrvatskog odgoja i obrazovanja.

Treba argumentirano i kritički ukazati na sve propuste CKR-a koja je opterećena krupnim pedagoškim i metodološkim promašajima.

- **Sonja Prelovšek Peroš, prof.**

Osnovna škola Vladimira Nazora, Pazin

Uporaba računala u školama temelji se na prevladanome poimanju ljudskog bića kao obraditelja informacije, što osnažuje mehanicistički koncept mišljenja, znanja i komunikacije. Naprotiv, poznato je da se informacija smatra osnovom mišljenja, dok u stvarnosti ljudski um misli pomoću ideja, a ne informacija. „*Informacija ne stvara ideje - ideje stvaraju informacije*“ (Theodore Roszak).

- **akademik Dario Vretenar**

HAZU i Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu i

prof. dr. sc. Tamara Nikšić

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Detaljni opisi u CKR kurikulu za nastavni predmet Fizika sadrže niz netočnih ili potpuno proizvoljnih tvrdnji koje jednostavno nemaju temelja u modernoj znanosti, što u konačnici dovodi do potpuno apsurdnih konstrukcija.

Predloženi model izbornosti u gimnazijama doveo bi u pogledu mogućnosti stjecanja temeljnih znanja iz STEM područja čak do neravnopravnosti učenika iz manjih sredina u odnosu na njihove kolege u većim sredinama (što je zasigurno neustavno).

U CKR-u je svim predmetima nametnut isti kruti predložak, o kojemu nije provedena nikakva prethodna rasprava, a što je u konačnici rezultiralo neupotrebljivim dokumentima.

- **prof. dr. sc. Denis Sunko**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Formalizacija razina ishoda u funkciji praćenja učeničkih kohorti u suprotnosti je s ishodišnom metodičkom idejom stručnoga opisa individualnoga razvoja i s unutarnjom

logikom samih struka, koja dopušta da se razne stvari mogu shvaćati na raznim razinama unutar iste kohorte.

- **Šime Šuljić, prof.**

Gimnazija i strukovna škola Jurja Dobrile, Pazin

Ako je potrebno, radije ću kao nastavnik odslušati još koji semestar na matičnome fakultetu nego slušati „stručnjake opće prakse“ koji misle da znaju kako treba u razredu, a nakon što odslušaš izlaganje ili radionicu, jasno ti je da s takvim stilom oni ne bi „preživjeli“ ni prvih deset minuta u razredu, na satu na kojemu treba izlagati sadržaje nastavnoga predmeta. Posebno su ispod svake razine bile masovne i skupe edukacije nastavnika za uporabu informacijsko-komunikacijske tehnologije u nastavi u CKR-u.

- **Antonija Horvatek, učitelj savjetnik**

Osnovna škola Josipa Badalića, Graberje Ivaničko

Vežano uz prijedloge CKR kurikula, često se čuje da će udžbenici postati sporedni ili nevažni te da će učitelj sam kreirati sve potrebne materijale. Zahvaljujem na tako ogromnome povjerenju u sposobnost i predanost učitelja, međutim, takva razmišljanja smatram opasnim i nerealnim. Opasnim, jer učitelj ne može napraviti toliko zadataka, materijala i svega ostaloga koliko nam se sada svima nudi kroz zajedničke udžbenike, a koji pomažu povećanju kvalitete nastave.

- **prof. emer. Igor Čatić**

Fakultet strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu

Ne samo da Hrvatska nije zrela za e-školu, nego i u Njemačkoj misle da Njemačka još nije zrela (*Die digitale Schule muss reifen*, VDI-N, 2016.). Meni je to bio okidač da se upozori na štetnost pretjerane dječje uporabe računala.

Jasno stajalište zauzeo je neuroznanstvenik Goran Šimić u članku *Računala ne mogu nadomjestiti kvalitetne nastavnike i profesore* (Zg-magazin, 2016.). Slične su opomene sve učestalije, posebno iz SAD-a. Računalo je ipak još samo alat s još uvijek nedovoljno proučenim posljedicama na cjelokupnu osobnost učenika. Neke su već sada vidljivo teške. Nažalost, ove misli potpuna su nepoznanica onima koji su osmislili CKR.

- **prof. dr. sc. Goran Šimić**

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i

Hrvatski institut za istraživanje mozga, Zagreb

Mogu li se računalo, odnosno tableti i slično, koristiti za veći dio nastavnih programa u školama i na fakultetima ili bi bilo bolje da se njihova uporaba ograniči samo na neke segmente nastave? U svemu treba naći neku mjeru, a tu mjeru treba prepustiti nastavnicima koji rade s učenicima.

Nikakva tehnologija za sada ne može u potpunosti dokinuti presudan utjecaj nastavnika jer ni video isječci ni on-line predavanja ni ostali radni materijali ne mogu u potpunosti zamijeniti živoga učitelja, baš zbog toga jer su nedovoljno životni, pa stoga i nedovoljno emocionalni. Činjenice koje su emocionalno jače nabijene bolje se pamte.

Važnije od tehnologije jest poticajno okruženje za razvitak sposobnosti izražavanja, komunikacije i kritičkoga razmišljanja te iskustveno učenje.

- **prof. dr. sc. Bojan Jerbić**

Fakultet strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu

Samo djelomično kurikulum ispunjava ciljeve. S druge strane, predloženi su nepotrebni ili pak nepريمjereni sadržaji. Povezanost Tehničke kulture s drugim područjima i predmetima iskazana je na nepريمjeren način. Glavne poveznice s Fizikom, Matematikom, Informatikom, Biologijom i Kemijom samo su površno navedene, ali ne i artikulirane kroz dodirne sadržaje.

- **prof. emer. Josip Markovac**

Učiteljska akademija Sveučilišta u Zagrebu

U izradi ishoda u CKR-u ne navode se bitna obilježja učeničkih postignuća kao što su: znanje, shvaćanje, zaključivanje i razumijevanje matematičkih sadržaja. Ovako iskazana razrada ishoda nema nikakve svrhe.

- **Igor Šarić, prof.**

Geodetska tehnička škola, Zagreb

Za kvalitetno obrazovanje nije dovoljno uvoditi samo digitalnu tehnologiju u naš obrazovni sustav. Za razvoj intelektualnih kompetencija naših učenika jednako je važno primijeniti istraživačke metode u prirodnim znanostima, a za njihovu je izvedbu potrebno kvalitetno opremiti specijalizirane učionice za nastavu Fizike kao važnoga predmeta iz STEM područja.

- **Dalibor Perković, prof.**

Zdravstveno veleučilište, Zagreb

Umjesto da posao izrade novih programa posluži kao poligon za raspravu o tome kakvu Fiziku želimo, sve se svelo na grčevito popunjavanje i korigiranje tablice koja nam je nametnuta bez konkretne argumentacije i uvida u suvislu motivaciju te čija je korisnost, najblaže rečeno, upitna.

- **Dubravka Salopek Weber, prof. savjetnik**

Osnovna škola Mate Lovraka i Osnovna škola Horvati, Zagreb

Izjave da rad na tabletu potiče kritičko razmišljanje, poboljšava usvajanje znanja i razvija ljubav prema učenju i STEM području nisu ničim dokazane. Upravo suprotno, dokazano je da velika ulaganja u informatizaciju škola znače stagnaciju na PISA testovima koji mjere ono najvažnije – znanje učenika.

- **Nedeljko Begović, prof.**

Gimnazija Matije Antuna Reljkovića, Vinkovci

Stvar koja je izazvala burnu reakciju struke bila je takozvana razina usvojenosti ishoda. I ono što je zbunjujuće, nitko ne zna čemu ona služi. Ne mora biti povezana s ocjenom, ali može biti pomoć u vrednovanju. Čemu to?

Smatram da se CKR, barem što se Fizike tiče, ne može popraviti. Najbolje bi bilo krenuti od početka. Kvaliteta ponuđenih prijedloga jedini je kriterij po kojemu možemo suditi o CKR-u, a nje nema.

- **prof. dr. sc. Hrvoj Vančik**

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Svakom ponovnom oblikovanju nekoga sustava (re-forma) mora prethoditi detaljna racionalna analiza postojećega. To nije učinjeno. Mijenjati treba samo ono što se pokazalo kao neprikladno, a zadržavati pozitivno iskustvo. Ni iz jednog od navedenih CKR dokumenata to nije vidljivo.

- **dr. sc. Ines Vlahović i suradnici**

Prirodoslovno matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Kurikul treba u većoj mjeri usmjeriti na novi koncept kurikulnog pristupa informatičkome obrazovanju koji uključuje rani razvoj „kompjutorski-prijateljskog" senzibiliteta i potrebnoga logičkog i apstraktnog načina mišljenja počevši od dječjeg vrtića. Nastavu informatike treba prioritetno orijentirati na projektni tip nastave kojim učenici izvode projekte i stječu potrebna trajna (a ne enciklopedijska) znanja te razvijaju sposobnost snalaženja u realnome i promjenjivome informatičkom okružju. Preduvjet za uvođenje razvojno orijentiranoga kurikula informatičkog obrazovanja jest intenzivna edukacija nastavnika, koji danas najvećim dijelom nisu osposobljeni za takav tip nastave.

- **Stela Čturić, akad. slikarica, učitelj savjetnik**

Osnovna škola Vidici, Šibenik

Okvir nacionalnog kurikulumuma možemo nazvati „utopijski dokument“ nastao preuzimanjem tuđih dokumenata (Kanada, Finska, ...), zemalja koje nemaju sličnosti s našom kulturom, tradicijom, nacionalnim interesom i uvjetima u kojima se djeca i mladi obrazuju.

- **Goran Vranić, prof.**

II. gimnazija, Zagreb

Reforma hrvatskog školstva CKR pokušava u hrvatsko školstvo uvesti novitete u nastavi za koje nema nikakvih dokaza da će biti uspješniji od sadašnjega modela školovanja. Najslabija karika CKR-a jest uvođenje razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda za koje uopće ne vidim čemu služe.

- **akademik Vladimir Paar**

HAZU i Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Smatram da stručne recenzije u *Crvenoj knjizi* pokazuju da sadašnji proces reforme po modelu *Cjelovite kurikularne reforme* (koncept Budak-Jokić) vodi u pogoršanje hrvatskog obrazovanja zbog sljedećih nedostataka:

1. CKR udaljava hrvatsko školstvo od srednjoeuropskog modela školstva, umjesto da ga uzme kao orijentaciju kojoj bi se trebalo postupno približavati u skladu s konkretnim mogućnostima i uvjetima.
2. CKR uvodi metodologiju kurikula koja se prije nekoliko desetljeća pokazala neuspješnom u SAD-u, Njemačkoj i drugdje.
3. CKR je štetan za STEM područje, koje je temelj za inženjerske, biomedicinske, prirodoslovno-matematičke i druge struke, bitne za gospodarski i društveni razvoj u 21. stoljeću. Pogrešno je poistovjećivati STEM s informatikom jer S znači fiziku, kemiju, biologiju, geologiju; T znači tehnologiju, u koju pored ostalog spada i digitalna tehnologija (informatika); E znači inženjerstvo, sa širokim rasponom inženjerskih struka, a M znači

matematiku, od apstraktne do primjenjive.

4. CKR zanemaruje nacionalni identitet i nameće jednogumni i ateistički svjetonazor. Ta ideologizacija je posebno problematična za Hrvatski jezik i Povijest u odnosu na identitet hrvatskoga jezika i Domovinski rat, a i u nekim drugim predmetima kao primjerice u Biologiji.

5. CKR zanemaruje odgoj kao vrlo važnu sastavnicu odgojno-obrazovnog sustava

6. CKR zanemaruje post-STEM komponentu obrazovanja, koja uključuje i značajna temeljna znanja iz humanističko-društvenog područja. Pluralizam u temeljnim znanjima treba biti prisutan u samoj suštini suvremenoga obrazovanja orijentiranog na budućnost.

7. CKR u reformskim obrazovnim procesima, suprotno svjetskoj praksi, ne polazi od analize postojećega stanja, da najprije treba utvrditi što u postojećem sustavu treba mijenjati, a što sačuvati. Umjesto toga, CKR kreće u neprovjerene improvizacije koje umjesto poboljšanja mogu voditi u predvidiva pogoršanja obrazovanja. Prije bilo kakvoga novog "zahvata" u obrazovnom sustavu treba temeljito i objektivno snimanje stanja u obrazovnom sustavu i izvršiti analizu nastavnih programa svih predmeta i tek na toj osnovi izvršiti cjelovitu reformu kurikula.

8. CKR ignorira upozorenja iz najrazvijenijih zemalja (pa i iz same „Silicijske doline“) da pretjerano korištenje digitalnih medija u obrazovanju smanjuje učinkovitost učenja i ugrožava inteligenciju učenika opasnošću od „digitalne demencije“-

9. CKR je u suprotnosti sa suvremenim neuroznanstvenim spoznajama o kognitivnom razvoju.

10. CKR za strukovno obrazovanje nije usmjereno prema provjereno uspješnom srednjoeuropskom dualnom modelu.

11. CKR ne uzima u obzir svjetska iskustva koja pokazuju da se raspoloživa financijska sredstva ne smiju koncentrirati samo na jedan segment (digitalnu tehnologiju), nego trebaju biti ravnomjernije raspoređena na razvoj svih bitnih čimbenika i pedagoškog standarda (poboljšanje statusa učitelja i nastavnika; stalno stručno usavršavanje nastavnog kadra; opremanje kabineta za fiziku, kemiju, biologiju, tehnički odgoj, umjetnički odgoj, školskih radionica, sportskih objekata, intenziviranje projektne nastave i terenske nastave). To je osobito važno za STEM područje, gdje je digitalna tehnologija samo jedan od brojnih čimbenika koji sam za sebe nije dovoljan.

12. CKR je u brojnim suprotnostima sa suvremenim znanstvenim spoznajama i sa svjetskim razvojnim trendovima, jer pri njihovoj izradi uglavnom nisu bili angažirani vrhunski znanstvenici matičnih disciplina.

Stručni argumenti za negativne ocjene CKR-a detaljno su izneseni na preko tisuću stranica stručnih recenzija prosljeđenih Ministarstvu i transparentno sumiranih u „Crvenoj knjizi“ (urednici Vladimir Paar i Nevio Šetić) i „Plavoj knjizi“ (urednik Vladimir Bermanec). Te recenzije i knjige rezultat su volonterskog rada istaknutih stručnjaka, koji su veliki posao recenziranja obavili bez ikakvog honorara i stavili na besplatno raspolaganje nadležnim tijelima .

- **prof. dr. sc. Nevio Šetić**

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli i Hrvatski pedagoško-književni zbor, Zagreb

Knjiga *Prilozi za raspravu o obrazovnoj i kurikulnoj reformi – kritike i vizije* članova Znanstvenog vijeća za obrazovanje i školstvo HAZU (2017.) čini treću knjigu trilogije priloga za raspravu i razumijevanje obrazovne i kurikulne reforme u Hrvatskoj. Druge dvije

knjige su: „Plava knjiga“ (2016.) i „Bijela knjiga“ (2015.). Sve tri knjige slobodno su dostupne na internetskim stranicama Hrvatskoga pedagoško-književnog zbora:

<http://hpkz-napredak.hr/novi-kurikul/>

Riječ je o kompetentnoj stručnoj i znanstvenoj ocjeni prijedloga *Cjelovite kurikularne reforme* koji je bio na javnoj raspravi. To je plod – u civiliziranome svijetu opće primijenjene prakse – stručnoga recenziranja prijedloga CKR-a. Uvažavajući sadržaj tih recenzija, nije moguće ništa drugo zaključiti nego da se na temelju stručnih recenzija i svih drugih spoznaja odustane od prijedloga CKR-a i pristupi novome širem osmišljavanju Hrvatskoga nacionalnog kurikula. Dakako, budućim graditeljima Hrvatskoga nacionalnog kurikula valja preporučiti da i iskustvo CKR-a uzmu u obzir kao i iskustvo *Nacionalnoga okvirnog kurikulumu* na kojemu se jedno vrijeme radilo od 2008. do 2011. godine, te kurikulno iskustvo izrade i primjene *Hrvatskoga nacionalnog obrazovnog standarda* u hrvatskim osnovnim školama za Vlade Republike Hrvatske od 2003. do 2008. godine. Stručne recenzije činjenično su vrlo kompleksno ukazale na sve strateške, stručne, znanstvene i metodološke slabosti prijedloga CKR-a. Ove stručne recenzije iz pera istaknutih stručnjaka sa sveučilišta, iz škola, znanstvenih instituta, Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Hrvatskoga pedagoško-književnog zbora i tako dalje vrlo sustavnim izborom citata i izvoda širih tekstova i recenzija nude ne samo evaluaciju prijedloga CKR-a, nego i mnogo strateških rješenja kao i viziju poboljšanja hrvatskoga školstva za izradu Hrvatskoga nacionalnog kurikula. Znanstveno vijeće za obrazovanje i školstvo HAZU-a u *Crvenoj knjizi* iznijelo je i svoje sažete i u sintezi izložene stavove što dalje učiniti s reformom obrazovanja i razvojem kurikula, a što je doista važan i široko argumentiran orijentir za sve koji žele dobro hrvatskome školstvu.

Citati iz stručnih recenzija CKR-a dostavljenih Znanstvenom vijeću za obrazovanje i školstvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti osobni su izbor koji su učinili akademik Vladimir Paar i Antonia Sikavica Joler, prof.

Zagreb, 29. listopada 2017.

KAZALO IMENA AUTORA RECENZIJA

A	
prof. dr. sc. Marko Alerić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	14
akademik Igor Anić, HAZU i Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	15
Mara Azinović, prof., Osnovna škola Miroslava Krleža, Zagreb	3
B	
mr. sc. Nenad Bakić, Institut za razvoj i inovativnost mladih, Zagreb	15
prof. dr. sc. Josip Balabanić, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, član sur. HAZU	19
Nedeljko Begović, prof., Gimnazija Matije Antuna Reljkovića, Vinkovci	24
akademik Vladimir Bermanec, HAZU i Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	16
prof. dr. sc. Ante Bežen, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	9
Sanja Bežen, mag. praesc. educ., Dječji vrtić Savica, Zagreb	9
dr. sc. Sanja Bilač, dipl. učiteljica, Osnovna škola Spinut, Split	18
Žarko Bošnjak, prof., Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb	4
Željko Bošnjak, prof., Osnovna škola Pavleka Miškine, Zagreb	6
prof. dr. sc. Stipe Botica, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Matica Hrvatska, Zagreb	2
dr. sc. Dubravka Brezak Stamać, prof. savjetnik, XV. gimnazija, Zagreb	14
akademik Leo Budin, HAZU i Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu	6
C	
mr. Sanja Canjek Androić, Osnovna škola Pavleka Miškine, Zagreb	16
Č	
prof. dr. sc. Ladislav Čaklović, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	7
prof. emer. Igor Čatić, Fakultet strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu	23
Marina Čubrić, prof. savjetnik, Nadbiskupska klasična gimnazija s pravom javnosti, Zagreb	14
Stela Čuturić, akad. slikarica, učitelj savjetnik, Osnovna škola Vidici, Šibenik	25
Ć	
Josip Ćulumović, mag. prim. educ., Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića, Zagreb	20
D	
prof. dr. sc. Zlatko Drmač, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	7
Dž	
Nela Dželalija, prof., III. gimnazija, Split	6
Đ	
mr. sc. Ivica Đaković, pedagog, Osnovna škola Petra Zrinskog, Zagreb	16
E	
dr. sc. Tihomir Engelsfeld, prof., ravnatelj, V. gimnazija, Zagreb	15
F	
Tomislav Faist, učitelj, Osnovna škola Posavski Bregi	7
akademik Igor Fisković, HAZU i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	14
dr. sc. Stanislav Frančišković Bilinski, Institut „Ruđer Bošković“, Zagreb	16
prof. emer. Miroslav Furić, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	17
G	
akademik Stjepan Gamulin, HAZU i Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	17
prof. dr. sc. Tamara Gazdić-Alerić, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	14
doc. dr. sc. Matko Glunčić, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	8
prof. dr. sc. Mario Grčević, dekan, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, član suradnik HAZU	13
Matija Grgat, prof., XI. gimnazija, Zagreb	12
prof. dr. sc. Mislav Grgić, dekan, Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu	19, 20
H	
prof. dr. sc. Sanda Ham, Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	13
prof. dr. sc. Željko Holjevac, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	11
Antonija Horvatek, učitelj savjetnik, Osnovna škola Josipa Badalića, Graberje Ivaničko	22
prof. dr. sc. Dubravka Hranilović, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	18
Hrvatski institut za povijest, Znanstveno vijeće (ravnateljica Jasna Turkalj), Zagreb	8

J	
Ljiljana Jambor, prof., Osnovna škola Augusta Cesarca, Zagreb	11
Ivan Janjić, prof. mentor, I. gimnazija, Zagreb	13
dr. sc. Mario Jareb, Hrvatski institut za povijest, Zagreb	5
akademik Antun Dubravko Jelčić, HAZU, Razred za književnost, Zagreb	5
prof. dr. sc. Bojan Jerbić, Fakultet strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu	23
akademik Mislav Ježić, HAZU i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	8
Dalibor Joler, prof. mentor, I. gimnazija, Zagreb	11
dr. sc. Verica Jovanovski, Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Osijek	17
doc. dr. sc. Nenad Judaš, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	17
akademik Zoran Juranić, HAZU i Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu	12
K	
Damir Kliček, dipl. inž., prof, Elektrostrojarska škola, Varaždin	17
mr. Ljiljana Klinger, dipl. učiteljica, ravnateljica, Osnovna škola Matije Gupca, Zagreb	6
dr. sc. Martina Kolar Billege, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	12
akademik Ivica Kostović, HAZU i Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatski institut za istraživanje mozga, Zagreb	3
akademik August Kovačec, Razred za filološke znanosti HAZU (tajnik Razreda)	4
prof. dr. sc. Stipe Kutleša, Institut za filozofiju, Zagreb	19
L	
Majda Leskovar, prof., Škola za primijenjenu umjetnost, Rijeka	19
prof. dr. sc. Josip Lisac, Sveučilište u Zadru, Odjel za kroatistiku i slavistiku, član suradnik HAZU	12
akademik Ignac Lovrek, HAZU i Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu	18
M	
prof. dr. sc. Renata Marinković, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	2
mr. sc. Marijana Marinović, Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Rijeka	10
prof. dr. sc. Jasenka Markeljević, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Klinički bolnički centar „Sestre milosrdnice“, Zagreb	20
prof. emer. Josip Markovac, Učiteljska akademija Sveučilišta u Zagrebu	23
mr. sc. Nenad Marković, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb	18
akademik Ranko Matasović, HAZU i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	1
prof. dr. sc. Željka Milin Šipuš, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	7
dr. sc. Irena Mišurac, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu	16
prof. dr. sc. Nenad Moačanin, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, član suradnik HAZU	11
Suzana Molčanov, prof., XI. gimnazija, Zagreb	12
N	
prof. dr. sc. Ante Nazor, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata	5
akademik Krešimir Nemeč, HAZU i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	2
prof. dr. sc. Tamara Nikšić, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	22
prof. dr. sc. Goran Nuić, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	7
O	
akademik Mladen Obad Šćitaroci, HAZU i Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	18
P	
akademik Vladimir Paar, HAZU i Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu.	25
prof. dr. sc. Marko Palekčić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	2
Pero Pažin, prof., XI. gimnazija, Zagreb	12
akademik Marko Pečina, HAZU i Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	21
Dalibor Perković, prof., Zdravstveno veleučilište, Zagreb	24
mr. sc. Roko Pešić, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	21
Božidar Petrač, Društvo hrvatskih književnika, Zagreb (predsjednik Društva)	4
prof. dr. sc. Davor Petrinović, Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu	19
akademik Stanko Popović, HAZU i Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	10, 19
Sonja Prelovšek Peroš, prof., Osnovna škola Vladimira Nazora, Pazin	22
prof. dr. sc. Slobodan Prosperov Novak, Akademija dramskih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu	9
prof. dr. sc. Ivan Prskalo, dekan, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	21

prof. dr. sc. Ružica Pšihistal, Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	13
R	
mr. sc. Petar Marija Radelj, arhivist, teolog i prevoditelj, Zagreb	12
dr. sc. Tihomir Rajčić, prof., OŠ Kneza Mislava, Kaštel Sućurac	14
akademik Tomislav Raukar, HAZU i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	8
prof. dr. sc. Marija Rosandić, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	20
doc. dr. sc. Mirko Ruščić, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Splitu	20
S	
prof. dr. sc. Tomislav Sabljak, HAZU Odsjek za povijest hrvatske književnosti, član suradnik HAZU	12
Dubravka Salopek Weber, prof. savjetnik, Osnovna škola Mate Lovraka i Osnovna škola Horvati, Zagreb	24
prof. dr. sc. Pere Sikavica, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	21
Antonia Sikavica Joler, prof. mentor, I. gimnazija, Zagreb	15
Vesna Slaviček, prof., Ugostiteljska škola, Opatija i Osnovna škola Srdoči, Rijeka	11
prof. dr. sc. Dean Slavić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	13
doc. dr. sc. Dubravka Smajić, Fakultet odgojno-obrazovnih znanosti Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku	4
prof. dr. sc. Denis Sunko, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	22
Š	
Igor Šarić, prof., Geodetska tehnička škola, Zagreb	24
prof. dr. sc. Nevio Šetić, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli i Hrvatski pedagoško-književni zbor, Zagreb	26
Alen Šimičić, prof. mentor, Isusovačka klasična gimnazija s pravom javnosti, Osijek	9
prof. dr. sc. Goran Šimić, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatski institut za istraživanje mozga, Zagreb	23
prof. dr. sc. Zvonimir Šipuš, Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu	6
doc. dr. sc. Dejan Škvorc, Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu	20
Drago Štambuk, dr. med., književnik i diplomat, Zagreb	14
Šime Šuljić, prof., Gimnazija i strukovna škola Jurja Dobrile, Pazin	22
T	
prof. dr. sc. Željko Tomičić, Sveučilište u Zadru i Institut za arheologiju, Zadar, član suradnik HAZU	10
dr. sc. Jasna Turkalj, Hrvatski institut za povijest (ravnateljica Instituta)	9
V	
prof. dr. sc. Hrvoj Vančik, Prirodoslovno matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	24
prof. dr. sc. Gordana Varošaneć Škarić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	15
prof. dr. sc. Damir Viličić, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, član sur. HAZU	18
prof. Boris Vilić, dekan, Rider University, New Jersey, SAD	1
dr. sc. Ines Vlahović, Prirodoslovno matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	24
Goran Vranić, prof., II. gimnazija, Zagreb	25
akademik Dario Vretenar, HAZU i Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu	22
prof. dr. sci. Yvonne Vrhovac, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	11